

Justitieombudsmannen
Lars Lindström**Kritik mot Skellefteå tingsrätt för handläggningsrutinerna avseende begäran om att få ta del av allmänna handlingar respektive uppgifter ur sådana handlingar**

Beslutet i korthet: Under en ombyggnad förvarade tingsrätten sina arkivhandlingar nedpackade i flyttkartonger. En person som hade begärt att få uppgifter ur en allmän handling under denna tid har anmält tingsrätten till JO. Tingsrätten får kritik för sin handläggning av anmälarens begäran och för sina rutiner under den tid som handlingarna var nedpackade.

Anmälan

AA framförde i en anmälan klagomål mot bl.a. Skellefteå tingsrätt för dess handläggning av en begäran om att få uppgifter ur en allmän handling. Till anmälan fogades e-postkorrespondens mellan henne och tingsrätten av vilken framgick följande. Den 10 april 2011 begärde hon att få uppgift om det fanns någon ljudupptagning från rättegången i mål 1504-04, vilka vittnen som hördes och hur länge de hördes samt om slutpläderingarna spelades in. Skellefteå tingsrätt svarade den 11 april 2011 att handlingarna i det aktuella målet på grund av ombyggnation inte skulle vara tillgängliga förrän efter sommaren och bad henne återkomma med sin begäran då.

Utredning

Handlingar begärdes in och granskades.

Muntliga upplysningar inhämtades från domstolssekreteraren BB som bl.a. uppgav följande. Sedan början av april 2011 var alla arkiverade akter nedpackade i lådor på grund av ombyggnation. Akterna var mycket svårtillgängliga och det krävdes stora resurser för att ta fram en enskild akt. I enlighet med instruktioner från tingsrättens lagman ombads samtliga personer som under ombyggnationen begärde att få ta del av handlingar, som endast fanns i pappersform i arkiverade akter, att återkomma med begäran efter augusti 2011. Lagmannen hade dock också förklarat att om situationen ställdes på sin spets, t.ex. genom att någon krävde att få ta del av handlingar omedelbart, skulle en flyttfirma anlitas för att ta fram akten.

Ärendet remitterades till tingsrätten som anmodades att yttra sig över vad som framförts i anmälan beträffande hanteringen av AA:s framställan. Tingsrätten anmodades även att lämna upplysningar om domstolens rutiner avseende hanteringen av begäran om att få ta del av allmänna handlingar i arkiverade mål och uppgifter ur sådana handlingar. Vidare anmodades tingsrätten att redovisa vilka överväganden som hade gjorts i fråga om nämnda rutinens förenlighet med reglerna i 2 kap. tryckfrihetsförordningen och 6 kap. offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) om utlämnande av allmänna handlingar och uppgifter ur sådana handlingar.

Tingsrätten (lagmannen CC) svarade följande.

1) Hanteringen av AA:s framställan till tingsrätten

AA har i en anmälan till JO bl. a. uppgett att hon i april 2011 ställde vissa frågor till Skellefteå tingsrätt angående ett brottmål och att hon då hänvisades att återkomma med sin förfrågan till hösten på grund av pågående ombyggnation.

Av till anmälan bifogade kopior av e-postmeddelanden framgår att AA den 10 april 2011 hos Skellefteå tingsrätt begärt att få uppgift om det finns någon ljudupptagning från rättegången i målet 1504-04 angående en mc-olycka, vilka vittnen som hördes och hur länge de hördes samt om slutpläderingarna spelades in. Skellefteå tingsrätt svarade via e-post den 11 april 2011 att handlingarna inte var tillgängliga förrän efter sommaren på grund av ombyggnation och att AA då fick återkomma med sin begäran.

Domstolssekreteraren BB har, enligt uppgift i tjänsteanteckning, till JO uppgett att tingsrätten för närvarande genomgår en ombyggnation och att alla arkiverade akter sedan omkring början av april 2011 är nedpackade i lådor och därmed mycket svårtillgängliga varför det krävs stora resurser för att ta fram en enstaka akt. I enlighet med instruktioner från tingsrättens lagman ombeds samtliga personer som begär att få ta del av handlingar som endast finns i pappersform i arkiverade akter att återkomma med sin begäran efter augusti 2011. Lagmannen har dock också förklarat att flyttfirma ska anlitas för att ta fram en akt om situationen ställs på sin spets, t.ex. om någon kräver att få ta del av handlingar omedelbart.

Av tjänsteanteckningen framgår vidare att de av AA per e-post framställda frågorna till tingsrätten i april 2011 avsåg uppgifter avseende ett mål som avslutades vid tingsrätten år 2005 samt att det av domstolens ärendehanteringssystem Vera framgår att domen i målet har vunnit laga kraft och att gallring har skett, varför bandupptagningar av förhör m.m. inte finns bevarade. Enligt BB:s egen uppfattning borde hon ha upplyst AA härom i samband med att hon besvarade AA:s förfrågan om uppgifter i april 2011. Av tjänsteanteckningen framgår slutligen att AA:s frågor avseende vittnesförhör och längd på förhör endast framgår av huvudförhandlingsprotokollet, vilket finns i den arkiverade akten och att det var dessa frågor som BB åsyftade när hon informerade AA om att handlingarna inte är tillgängliga förrän efter sommaren.

Vad som i anmälan till JO anförts beträffande hanteringen av AA:s framställan till tingsrätten är således korrekt.

2) Domstolens rutiner avseende hanteringen av begäran om att få ta del av allmänna handlingar i arkiverade mål och uppgifter ur sådana handlingar

Begäran om utlämnande av allmänna handlingar i arkiverade mål och uppgifter ur sådana handlingar kommer in till Skellefteå tingsrätt via e-post, via telefon, skriftligen eller muntligen vid besök på domstolen. Det är huvudsakligen personal vid tingsrättens mål- och ärendekansli som hanterar frågor om utlämnande av allmänna handlingar. Det kan röra sig om enstaka handlingar eller större

beställningar. På tingsrättens hemsida, www.skellefteatingsratt.domstol.se finns information rörande beställning av allmänna handlingar. På nämnda sida finns en länk till en särskild blankett för beställning av allmän handling. I anslutning till nämnda beställningsblankett finns information om att handlingen normalt skickas till beställaren inom några dagar.

Enligt tingsrättens arbetsordning är i avslutade mål den domare som slutligt avgjort målet eller ärendet behörig att på domstolens vägnar fatta beslut i fråga om begäran att få ta del av en allmän handling. Vid förfall för denne eller om domaren inte längre tjänstgör vid tingsrätten beslutar lagmannen eller vid dennes förfall den ställföreträdande lagmannen. Vid annan verksamhet än den rättskipande eller rättsvårdande verksamheten gäller vid tillämpning av 6 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen att lagmannen eller vid dennes förfall den ställföreträdande lagmannen på domstolen fattar beslut i fråga om begäran att få ta del av en allmän handling.

Som nämnts ovan är det dock huvudsakligen administrativ personal vid domstolens mål- och ärendekansli som verkställer begäran om utlämnande av allmän handling eller uppgift ur allmän handling. All personal på kansliet är väl förtrogen med arkivet och det finns också personal med fördjupade kunskaper rörande arkivbeståndet. Det finns således över tid inte någon särskilt utsedd person som har att hantera beställningar utan det är normalt sett den i personalen som tar emot beställningen som verkställer utlämnandet. Den samordningsansvariga domstolssekreteraren kan vid behov i sin operativa vardagliga styrning utse någon att hantera beställningar. Regleringen i arbetsordningen innebär i praktiken att det är först vid tveksamhet i utlämnandefrågan rörande handlingar som hör till den rättskipande eller rättsvårdande verksamheten, exempelvis på grund av sekretess, som administrativ personal hänskjuter frågan om utlämnande till domare.

Den normala rutinen vid Skellefteå tingsrätt är att en begäran om utlämnande av allmänna handlingar – även i arkiverade mål eller uppgifter ur sådana handlingar – hanteras skyndsamt. Utlämnande sker, i de fall fråga inte är om mycket omfattande beställningar, samma dag eller inom några dagar. Om det är fråga om mycket stora beställningar tar tingsrätten kontakt med beställaren för att efterhöra möjligheten att dela upp beställningen för successivt utlämnande på längre tid.

Vid Skellefteå tingsrätt genomförs sedan våren 2010, på grund av krav på bl. a. förbättrad tillgänglighet och förbättrad arbetsmiljö, omfattande ombyggnationer. För att installera ny ventilation har det varit nödvändigt att ta i anspråk delar av ett arkiv och visst arkivbestånd har sedan senare delen av mars 2011 varit nedpackat i kartonger och placerat i ett annat arkivutrymme i tingsrättens lokaler. Eftersom sistnämnda arkivutrymme inte är tillräckligt stort för att rymma samtliga arkivvolymerna på hylla beslutade lagmannen att låta det nedpackade arkivmaterialet ligga kvar i flyttlådor i avvaktan på färdigställande av det ombyggda arkivutrymmet. Valet har stått mellan detta och att flytta arkivmaterialet till andra godkända arkivlokaler utanför tingsrättens lokaler. Om några sådana godkända arkivlokaler finns i Skellefteå med omnejd eller om det skulle vara möjligt att översända arkivbeståndet till Landsarkivet i Härnösand är inte känt. Tingsrätten hade inte fått någon uppgift om tidpunkten för färdigställandet av arkivet vilket bland annat berodde på att det krävdes ett utlåtande av Riksarkivet. Slutbesiktning av ombyggnationen var dock planerad till den 20 augusti 2011. Sett i detta perspektiv beslutade lagmannen om ovan nämnda temporära förvaring.

Sedan personal vid tingsrättens mål- och ärendekansli informerat lagmannen om de stora praktiska problem som förelåg för att verkställa utlämnande av material och uppgifter från det nedpackade arkivbeståndet tillskrev lagmannen den 24 mars 2011 via e-post all personal enligt följande. "Arkivhandlingarna i källaren har flyttats till kartonger p.g.a. ombyggnationerna. Detta innebär att det i vart fall fram till och med juni månad är mycket begränsad (om alls någon) åtkomst till just detta arkivbestånd. Ni som får beställningar från detta arkiv bör fråga sökanden om det är möjligt att återkomma med en förnyad begäran. Om sökanden inte accepterar detta bör

information lämnas om att expedieringen kan komma att ta tid.” Lagmannen har härefter förtydligat instruktionen med att domstolen har en plikt att lämna ut allmänna handlingar skyndsamt samt att domstolen efter information och förfrågan enligt ovan till beställaren ska informera om att domstolen lämnar ut handlingar eller uppgifter i de fall utlämnande inte kan anstå.

3) Vilka överväganden som gjorts i fråga om nämnda rutinens förenlighet med reglerna i 2 kap. tryckfrihetsförordningen och 6 kap. offentlighets- och sekretesslagen

Enligt 2 kap. 12 § tryckfrihetsförordningen skall allmän handling på begäran lämnas ut genast eller så snart det är möjligt. Som en allmän tumregel gäller dock att det kan bli fråga om högst någon eller eventuellt några dagars väntan innan handlingen lämnas ut. Enligt en särskild undantagsregel i 12 § andra stycket gäller inte skyldigheten att tillhandahålla en handling på stället om betydande hinder möter. Ett sådant hinder skulle kunna vara att det skulle vara förenat med mycket stora kostnader att tillhandahålla handlingen (jfr. JO 1981/82 s. 282).

Tingsrätten har bedömt att det skulle medföra betydande hinder p.g.a. mycket stora kostnader, om det ens skulle vara möjligt, att temporärt arkivera handlingarna på något annat ur arkiveringssynpunkt säkert sätt än som skett för att underlätta expediering ur arkivbeståndet. Tingsrätten har inte heller sådana personella resurser att det skulle vara fysiskt möjligt att hantera det i flyttkartonger nedpackade materialet och har bedömt att det skulle medföra orimliga kostnader att i varje särskilt fall anlita en flyttfirma om sökanden själv skulle medge att inge en förnyad begäran eller att medge ett anstånd med utlämnandet.

Tingsrätten har slutligen gjort bedömningen att information till den som gjort en beställning av sådant arkivmaterial som till följd av ombyggnation varit nedpackat jämte en förfrågan till beställaren om möjligheten att avvakta tingsrättens utlämnande och återkomma med en förnyad beställning efter sommaren, d.v.s. vid den beräknade ombyggnationens slut, borde vara förenlig med regleringen i tryckfrihetsförordningen. För det fall utlämnandet inte kunnat anstå har tingsrätten anlitat flyttpersonal och verkställt beställningen genast eller inom ett par dagar.

4) Tingsrättens bedömning av vad som kommit fram

Tingsrätten har redan inom ett dygn besvarat AA:s förfrågan. Tingsrätten har således besvarat AA:s begäran skyndsamt. När det gäller innehållet i tingsrättens svar och tingsrättens rutiner under ombyggnationen kan dock följande konstateras.

En ljudupptagning ska, enligt 20 § förordningen (1996:271) om mål och ärenden i allmän domstol, gallras senast sex veckor efter det att målet eller ärendet har avgjorts genom en dom eller ett beslut som har vunnit laga kraft. Enligt uppgift i domstolens ärendehanteringssystem Vera är målet gallrat. Att ljudupptagningen gallrats följer således gällande bestämmelser. När det gäller tingsrättens hantering av AA:s förfrågan i denna del har domstolssekreteraren BB, enligt uppgift till JO, uppgett att hon i samband med att hon besvarade AA:s förfrågan borde ha upplyst denna om att gallring av ljudupptagning hade skett. Tingsrätten gör inte någon annan bedömning.

När det härefter gäller frågan om AA:s begäran om utlämnande av allmänna handlingar eller uppgifter ur allmänna handlingar kan konstateras att tingsrättens avsikt varit att föra en dialog med beställaren och att fråga beställaren om det skulle vara möjligt för tingsrätten att på grund av att arkivmaterialet varit nedpackat avvakta ett utlämnande. Det kan dock konstateras att lagmannens instruktioner till personalen vid tingsrätten varit kortfattade och att det svar som lämnats av tingsrätten till AA inte präglats av någon dialog eller innehållit någon förfrågan. Det är därför förklarligt att AA uppfattat tingsrättens information som ett beslut att inte lämna ut handlingen eller lämna information om uppgift i handlingen förrän efter sommaren.

Enligt uppgift från entreprenören och Domstolsverket kommer arkivlokalen att kunna tas i bruk under v 37. Tingsrätten kommer med anledning av den anmälan som är gjord att se över rutinerna för utlämnande av allmänna handlingar och kommer att arrangera en intern utbildningsinsats med all personal angående handlingsoffentlighet och domstolens skyldighet mot allmänheten när det gäller att lämna ut allmänna handlingar och uppgifter ur allmänna handlingar m.m.

AA kommenterade tingsrättens remissvar.

Rättslig reglering

I 2 kap. 1 § tryckfrihetsförordningen, TF, föreskrivs att varje svensk medborgare har rätt att ta del av allmänna handlingar. Enligt 2 kap. 12 § första stycket TF ska en allmän handling, som får lämnas ut, på begäran genast eller så snart det är möjligt tillhandahållas på stället utan avgift. I andra stycket stadgas att en myndighet inte är skyldig att tillhandahålla handlingen på stället, om betydande hinder möter. Av 2 kap. 13 § TF framgår att den som har rätt att ta del av en allmän handling också har rätt att mot fastställd avgift få en avskrift eller kopia av handlingen.

Begäran att få ta del av allmänna handlingar på stället liksom att få kopior och avskrifter av allmänna handlingar ska behandlas skyndsamt. Normalt bör besked i utlämnandefrågan lämnas samma dag som begäran gjorts, men någon eller några dagars fördröjning kan godtas om en sådan fördröjning är nödvändig för att ta ställning till om den efterfrågade handlingen är allmän och offentlig. Vidare är ett visst dröjsmål ofrånkomligt om begäran avser eller fordrar genomgång av omfattande material. För att leva upp till TF:s skyndsamhetskrav måste myndigheten organisera sin verksamhet så att framställningar om handlingsutlämnande kan behandlas även under semesterperioder och enskilda personers frånvaro.

Betydande hinder enligt 2 kap. 12 § andra stycket TF kan åberopas endast när handlingen begärs utlämnad på stället och gäller således inte framställningar med stöd av 2 kap. 13 § TF avseende avskrifter eller kopior av allmänna handlingar (se Bohlin, Offentlighetsprincipen, 8 uppl., s. 140). Betydande hinder kan vara t.ex. att handlingen just då den begärs utlämnad används i myndighetens arbete, att handlingen är utlånad till en annan myndighet eller att det skulle vara förenat med mycket stora kostnader att tillhandahålla handlingen på stället (se JO 1981/82 s. 282 och JO 1990/91 s. 409). Om myndigheten gör gällande betydande hinder, har sökanden i stället rätt att få ut en avskrift eller kopia av handlingen (se JO 1972 s. 306).

Enligt 6 kap. 4 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), OSL, ska en myndighet på begäran lämna uppgift ur en allmän handling som förvaras hos myndigheten, om inte uppgiften är sekretessbelagd eller det skulle hindra arbetets behöriga gång. OSL uppställer inga uttryckliga krav på att en sådan begäran ska besvaras skyndsamt. Det ligger emellertid i sakens natur att det normalt inte bör ta långre tid att lämna en uppgift ur en allmän handling än det skulle göra att lämna ut

den handling som uppgiften finns i (se JO 1989/90 s. 371 och JK:s beslut den 4 juni 2009, dnr 4225-08-21).

Bedömning

Medan arkivet byggdes om, vilket tog drygt fem månader, förvarade tingsrätten arkiverade akter nedpackade i flyttkartonger. Enligt instruktion från lagmannen skulle den som begärde att få ta del av en handling ur dessa akter tillfrågas om det var möjligt att återkomma med en ny begäran efter ombyggnationen. Först om beställaren insisterade, anlidade tingsrätten en flyttfirma för att ta fram handlingen. Tingsrättens handläggningsrutin var således att försöka få personer som begärde ut allmänna handlingar att återta begäran och återkomma vid ett senare tillfälle. Den rutinen strider mot den grundlagsfästa rätten att skyndsamt få ta del av allmänna handlingar.

När AA begärde att få uppgifter ur en allmän handling fick hon beskedet av tingsrätten att handlingen på grund av ombyggnationen inte skulle vara tillgänglig förrän flera månader senare och hon hänvisades till att återkomma med sin begäran då. Denna handläggning står i uppenbar strid med tingsrättens skyldigheter enligt 6 kap. 4 § OSL.

Det kan inte godtas att en domstol bygger om sitt arkiv så att allmänna och offentliga handlingar under en tid i princip blir oåtkomliga. Härigenom hindras allmänheten från att utöva sin grundlagsenliga rätt att ta del av allmänna handlingar. En sådan åtgärd medför också att framställningar om kopior av allmänna handlingar inte kan behandlas med den skyndsamhet som är nödvändig och att förfrågningar från allmänheten om innehållet i allmänna handlingar inte kan besvaras.

Sammanfattningsvis förtjänar tingsrätten kritik för sin handläggning av AA:s framställning och för sina handläggningsrutiner under den aktuella perioden avseende framställningar om att få ta del av allmänna handlingar och uppgifter ur sådana handlingar.

Vad AA i övrigt framfört ger inte anledning till någon ytterligare åtgärd.

Ärendet avslutas